

Catedràtic emèrit de Sociologia de la Universitat de Deusto

Javier Elzo

Diversitat de famílies davant de l'educació dels fills

La relació entre l'estructura familiar i el sistema educatiu és una qüestió important i polèmica que no s'esgota en un únic article. Tanmateix, hem volgut plantejar el tema de la mà d'un dels sociòlegs i experts de més reconegut prestigi en l'àmbit dels valors i actituds dels joves. L'autor, a partir de diversos estudis recents, posa de manifest els diferents graus d'implicació i de satisfacció, tant dels infants i joves com de les seves famílies, amb el procés educatiu. Partint de la hipòtesi àmpliament acceptada que la família postmoderna es caracteritza per la seva plasticitat –ja no es pot parlar de família com a unitat d'anàlisi sociològica sinó de múltiplicitat de nuclis familiars–, Elzo analitza els riscos i els avantatges que es plantegen al si de les quatre tipologies de família en què divideix la societat catalana, de cara a una bona simbiosi entre entorn familiar i sistema educatiu.

La família, entre nosaltres, viu en l'actualitat una autèntica mutació. Ja no es pot parlar de família com a unitat d'anàlisi sociològica, sinó d'una múltiplicitat de nuclis familiars, encara que amb una nota comuna a la gran majoria, com és la recerca incessant de redefinició dels papers de l'home i de la dona, que no s'han de confondre, sense més, amb els de pare i mare. Cada dia sostinc amb més força que és fonamental diferenciar la família de la parella.

Això anterior, unit al fet innegable i benvingut de la inserció social de la dona, té com a conseqüència que, en molts nuclis familiars, la figura

En línies generals, la gran majoria de famílies catalanes estan raonablement contentes de l'educació que reben els seus fills, cosa que aquests corroboren.

que denominàvem «la mare» en la societat moderna hagi sortit de casa mentre que el pare a penes hi ha entrat. I quan ambdós hi entren, al final de la jornada, ho fan extenuats. Dic tot això per expressar que la capacitat socialitzadora de la família postmoderna (més exactament, hi insisteixo, caldria dir dels diferents nuclis familiars) s'està reduint. En dos estudis en què hem participat aquests últims anys, un d'àmbit espanyol, del 2002, de la Fundació d'Ajuda contra la Drogadicció (FAD), i un altre, d'àmbit català, del 2007, de la Fundació Bofill, ho demostrem, al nostre entendre feientment.¹

Centrant-nos en l'estudi català, val a dir que, en línies generals, la gran majoria de famílies catalanes estan raonablement contentes. També de l'educació que reben els seus fills, cosa que aquests corroboren. La nota mitjana seria d'un notable baix, però hi ha diferències entre uns models familiars i els altres en relació amb l'educació dels seus fills. D'aquí ve la tipologia de models educatius detectats.

En general, el fill o la filla percep una menor implicació del pare que de la mare en les activitats vinculades amb ells. També, en general, una valoració menor de la implicació dels pares-mares en la seva educació que la que aquests indiquen.²

En les famílies que destaquen per la seva major harmonia i funcionament intern hi concorren els elements següents: 1/ una major supervisió parental; 2/ l'ús del càstig, si és procedent, dirigit a la interiorització (també anomenat *càstig correctiu*); 3/ una disciplina consistent (no una mera amenaça, després incomplerta); i, sobretot, aquests dos aspectes: 4/ un estil positiu d'educació, reforçant les postures i actituds positives dels fills, i 5/ una major implicació dels pares (mare i pare) en la vida i activitats dels fills i filles.

Passa més o menys el mateix quan s'analitza el desenvolupament de la conducta prosocial. En efecte, la falta de supervisió parental és la variable més rellevant a l'hora d'explicar la conducta antisocial, seguida de les discussions entre pares-mares i fills-filles i l'estil educatiu en la família.

El paper dels sentiments globals d'inseguretat i desbordament experimentats pels pares i les mares es mostra molt rellevant en l'educació dels

fills. És possible que actuïn incrementant la inadequació de les pautes de socialització i accentuant-ne l'impacte negatiu sobre el benestar psicològic dels fills i filles. De fet, les dades semblen indicar que la incapacitat dels escolars per mantenir una actitud positiva envers els altres, de controlar el seu mal geni, de tolerar i cedir, i de respectar, està vinculada a una gran sensació de desbordament entre els pares i les mares, la qual cosa podria explicar l'ús de càstigs incorrectes.

També la delegació de la responsabilitat parental en l'educació dels seus fills, sigui en personal de suport domiciliari, sigui en altres familiars, sigui en l'escola, presenta, en comparació amb altres famílies en les quals els pares assumeixen directament l'educació dels seus fills, conseqüències negatives.

Hem d'allunyar-nos, també, de llocs comuns que segueixen emfatitzant la incorporació de la dona al món laboral o la vida en famílies monoparentals, per exemple, com els elements clau explicatius de les disfuncions familiars. Òbviament, i tampoc no cal ocultar-ho, és més fàcil educar, mantenint les altres variables constants, en un nucli familiar de pare i mare (no tenim prou investigació feta validable sobre els resultats de l'educació en parelles adultes del mateix sexe) que en un nucli monoparental, o en famílies reconstruïdes amb fills procedents d'anteriors nuclis familiars. La investigació és concloent en aquest punt. Però cal anar més enllà i –fet i fet, sembla ser el punt més rellevant– hem d'entendre la dificultat educativa des de la comprensió del procés i dels mecanismes subjacents a qualsevol tipus d'estructura familiar, insistint en com són les pautes educatives, el nivell de conflicte existent en cada unitat familiar en concret, la col·laboració entre els pares i els centres docents i l'anàlisi de la dedicació dels pares a l'educació dels seus fills.

Per aquest motiu presentem, a continuació, un resum de la part més essencial de cada tipus en la investigació catalana, esmentada més amunt. Per fer-ho ens basarem en les informacions que ens han transmès els pares i mares, en les que ens han proporcionat els seus fills i filles i en la facilitada pel professorat d'aquests mateixos escolars.³

El paper dels sentiments globals d'inseguretat i desbordament experimentats pels pares i les mares es mostra molt rellevant en l'educació dels fills.

Clúster núm. 1: Família progressista, extravertida. 247 pares i mares. 23,3% de les famílies catalanes

No s'hauria d'ocultar que és més fàcil educar, mantenint les altres variables constants, en un nucli familiar de pare i mare.

Aquest primer clúster, integrat pel 23,3% de les famílies catalanes (famílies amb fills i filles en ensenyament primari, recordem-ho), destaca perquè els seus pares i mares tenen el més alt nivell educatiu, professional i econòmic dels quatre que conformen aquesta tipologia. Són també els que, en un major grau, són catalans de bressol, tant si ens interroguem sobre el lloc de naixement dels escolars com el dels seus pares i els seus avis. Destaquen perquè, en un percentatge més elevat que els altres, resideixen a Barcelona ciutat i a la seva regió metropolitana (RMB), i notòriament menys a Tarragona. Són els que més a l'esquerra política es posicionen i, en un major grau, es diuen agnòstics, indiferents, no creients o ateus en matèria religiosa.

Se senten més clarament a contracor que la mitjana en relació amb l'educació que estan donant als seus fills i filles, amb els quals manifesten tenir una relació menys fàcil en comparació amb aquesta mateixa mitjana. També són més crítics que la mitjana poblacional amb el centre escolar al qual envien els seus fills i filles.

Estem davant d'un model de família postmoderna, extravertida, amb valors coincidents amb el que s'anomena «progressisme», en la qual destaca molt fortament sobre les altres el fet que anteposen la vida social, cultural i política com a horitzó vital en la seva vida davant de la pròpia família, la qual cosa no vol dir que no els preocupin els seus fills. Parlem sempre de dades comparatives.

Els conflictes a casa es limiten a l'ús de la televisió i dels videojocs, i sorgeixen una mica també pel consum abusiu d'alcohol. Són manifestament molt permissius amb la forma de vestir dels fills i filles, la seva hora d'arribar a casa, etc. A casa no hi ha normes de convivència en les feines domèstiques, molt probablement perquè, tenint en compte el seu estatus social i econòmic, ja se n'ocupa algú aliè al nucli familiar.

En l'escala que mesura el clima familiar constatem que són ells els que en un menor grau diuen passar-s'ho bé a casa, els que menys s'abracen i menys manifestacions externes d'afecte tenen. Estem clarament davant d'una família extravertida, però no en una «família tancada», família en

la qual els membres prefereixen fer les coses ells sols, sense obrir-se als altres.

Els seus fills destaquen pel seu escàs comportament prosocial, tant en l'ajuda i col·laboració amb els seus pares com amb el professorat i, fins i tot, amb els seus mateixos companys.

Pel que fa als possibles càstigs infligits als seus fills, els pares es posicionen fortament en contra del càstig físic (bufetades, per exemple), encara que tampoc no exerceixen el càstig correctiu de renyar-los i corregir-los verbalment, quan sigui procedent, indicant-los el camí correcte a seguir. El seu estil educatiu mostra uns pares (i mares, però no ho repetirem en cada frase) que no reforcen els comportaments, les labors i les actituds positives dels seus fills i filles amb abraçades, felicitacions, etc., alhora que destaquen per una certa inconsistència en la disciplina.

Sorprèn, a priori, tenint en compte l'estatus socioeconòmic de les seves famílies, la forta presència d'escolars amb comportaments disruptius, en proporcions pròximes a les del clúster número 3 (per exemple, en casos com els d'endur-se coses de les botigues sense pagar, molestar, insultar i barallar-se amb gent desconeguda al carrer, i, particularment, viatjar en transport públic sense pagar).

En definitiva, una família amb bastant desimplicació dels pares i mares en l'educació dels seus fills, judici confirmat pels seus mateixos fills –dit sigui sempre en comparació dels de les altres famílies–, i que delega en gran part l'educació d'aquests, sigui en l'escola, en personal auxiliar o en altres familiars. D'idees molt progressistes, el seu alt nivell formatiu els impedeix veure determinats desajustaments en l'educació dels seus fills i filles, la qual cosa fa que no es mostrin gaire contents amb la forma com els estan educant i amb l'estil educatiu que impera a casa seva, alhora que són molt crítics amb l'escola.

En la família dita progressita existeix una important desimplicació dels pares i mares en l'educació dels seus fills, judici confirmat pels seus mateixos fills.

Clúster núm. 2: Família conservadora, introvertida, familista. 30,5% de famílies catalanes

Estem, amb una mica més del 30% poblacional, davant d'una família prototip de la classe mitjana catalana. Mitjana en diversos sentits: mitjana

perquè segueix els valors mitjans del conjunt; mitjana perquè reflecteix molt bé el gran matalàs de la classe social ocupacional civil d'aquest començament del segle XXI, amb molts comerciants, treballadors per compte propi –com ara autònoms, petits empresaris, petits propietaris agrícoles, professionals i empleats de serveis– i pocs funcionaris; mitjana perquè no destaca en res, només en la seva contenció, en la seva temperància en tot, en el seu allunyament de singularitats cridaneres i, més encara, d'excèntricitats.

Es posicionen en diversos aspectes importants (percepció de la seva labor educativa, relació entre pares-mares i fills-filles, valoració de l'escola a la qual els envien, etc.) entre els pares del clúster 4, que sempre ofereixen les valoracions més positives, i els dels clústers 1 i 3, que són els que donen els valors més negatius. Els del clúster 2 sempre se situen en el pol positiu.

Ideològicament segueixen la mitjana poblacional catalana: es diuen, políticament parlant, de centre esquerra (però són clarament de centre, i no pocs de centre dreta), i estan vinculats a una religió però no són practicants.

Però el seu tret més important és que reflecteixen el model d'una família introvertida, centrada en si mateixa, una família que no desitja ser molestada, i menys encara censurada pel món exterior. No dubtarà a falsificar tot el que calgui (encara que en un to menor, sense extravagàncies ni delictes greus) per protegir els seus fills (l'adreça per aconseguir l'escola desitjada o copiar en un examen, per exemple). Dins de casa seva les normes estan clares, sospitem que sense necessitat de formulacions verbals, i menys encara com a conseqüència de discussions, que no es consideren necessàries perquè els rols familiars són clars i assumits per tots, pares i fills. Hi ha un cert autoritarisme en els seus pares i mares, que respon a la idea de preservar «les coses de sempre», i això els fa ser durs amb els que infringeixen greument la llei. Aquesta mirada cap enrere, aquesta preservació de «les coses de sempre» és el que explica la seva preferència pels autòctons sobre els immigrants quan el treball escasseja. Família familista típica i tòpica.

És una família unida, centrada en si mateixa però en la qual es respecta cada individualitat, de tal manera que quan es fan plans tots hi tenen

alguna cosa a dir. Feliços d'estar junts, contents els uns amb els altres, diuen que els millors moments els passen entre ells, sense que s'hi immisceixin els de fora.

En general, destaquen sobre el conjunt poblacional, sempre lleugerament, per un estil educatiu positiu i la implicació dels pares i les mares en les tasques educatives i d'oci dels seus fills i filles. També es confirma que estem davant d'una família «d'ordre», atès que l'horari dels fills es vigila bastant i, per descomptat, no hi ha inconsistència en la disciplina.

Els fills i filles ens confirmen la idea d'una família amb papers ben definits, molt centrada en si mateixa i amb uns progenitors que, en opinió dels seus fills i filles, estan molt (massa, a parer seu?) bolcats en ells.

En el rànquing d'escolars que protagonitzen comportaments disruptius se situen en la cua, cua que tanquen els del quart clúster, ambdós col·lectius molt lluny del protagonisme, en aquest punt, dels escolars dels grups primer i segon.

Segons el professorat, els escolars dels grups segon i quart sobresurten, lleugerament, sobre els altres en la seva labor escolar.

Estem, en definitiva, davant del prototip de la família mitjana catalana, moderna i que es té com a tal, alhora que defensa determinats valors «de sempre», particularment els que pertoquen a l'ordre i a l'autoritat. Dins i fora de la família. Molt familista en tot allò que aquest terme implica de centralitat de la família en les seves vides, farà el que sigui per fer tirar endavant els seus fills i filles, protegint-los, potser fins a un punt una miqueta excessiu. Els progenitors estan raonablement contents de l'educació que imparteixen als seus fills i filles, i aquests, sense escarafalls, també ho estan dels pares i mares que tenen. Tot amb discreció i mesura.

Clúster núm. 3: «Família conflictiva». 15,2% del total

Afortunadament, aquest grup a penes depassa el 15% del total de famílies i conforma el clúster més reduït de la nostra tipologia. Les principals notes definitòries d'aquestes famílies mostren situacions de conflicte en el seu si. Potser estem davant de les úniques famílies que pateixen nivells de conflicte intern d'una certa consideració. Això implica dificultats en la seva labor educativa. Però en aquestes famílies, a diferència del que succeeix en les del primer clúster, les dificultats educatives no són conse-

Hi ha casos en què els pares es troben desarborats i desorientats davant del món canviant que els toca viure.

qüència d'una relativa distància davant de l'educació dels fills i filles –vist que els pares del primer clúster estan molt preocupats per la «cosa pública», sinó d'una dificultat intrínseca dels seus progenitors per controlar el despertar al món adult dels seus fills. Amb un menor bagatge formatiu que els altres, amb menys recursos econòmics que els altres col·lectius, amb plantejaments vitals molt primaris (importància concedida a l'aspecte físic, al viure al dia i als diners com a quimera d'una altra vida més còmoda), aquests pares es troben una mica desarborats i desorientats davant del món canviant que els toca viure. No poden fer res contra els seus fills (i aquí cal subratllar-ho explícitament: fills i filles), que porten una vida d'oci i que concedeixen una importància a les seves amistats que aquests pares no entenen. És per aquest motiu que tenen molts conflictes a casa seva.

L'explicació del nivell de conflictes en el si d'aquestes famílies, com ja va succeir en l'estudi de l'any 2002, d'univers espanyol, ja referenciat (amb altres indicadors, cosa que enriqueix la comparació), pot tenir l'origen, tant o més, en una certa intransigència ideològica i vital dels pares i no en comportaments disruptius dels fills que, en alguns casos, es podrien entendre com manifestacions d'autonomia, si no de protesta, en les quals adopten valors i actituds contradictoris amb els dels seus progenitors.

Hi ha una proporció d'immigrants estrangers rellevant. Són els que en un menor percentatge habiten a Barcelona ciutat i la seva àrea metropolitana, i presenten la major proporció dels que no es decanten políticament –i els que ho fan, s'inclinen clarament per opcions de dretes, per dir-ho convencionalment. Des del punt de vista religiós segueixen, lleugerament a l'alça, la distribució de la mitjana poblacional, però sense que la seva religiositat, especialment entre els autòctons, vagi més enllà de connotacions sociològiques primàries.

Amb més dificultats que els altres en les relacions amb els seus fills, amb més desacords interns entre els pares i les mares en l'educació que han de donar als seus fills, destaquen per una actitud més crítica amb els centres escolars als quals els envien. I amb això anem a parar a una nota ja posada en relleu en els estudis sociològics: sovint són els pares i mares que tenen dificultats entre ells i en l'educació dels seus fills els que desta-

quen per la seva crítica als centres docents, una afirmació que es corrobora nítidament en aquest estudi amb els tipus tercer i primer.

Són, amb diferència, els que en un menor grau respecten la individualitat i personalitat dels seus fills a l'hora de triar les amistats, aspecte que cal tenir en compte a l'hora d'explicar no pocs conflictes. Família que, com la del primer clúster, no destaca precisament per les seves manifestacions d'afecte entre els seus membres. Com a corollari de tot el que hem dit, en el si d'aquesta família és on menys circula la franquesa pel que fa a l'enunciació i manifestació externa de sentiments i idees.

Els pares d'aquesta «família conflictiva» són els que en un grau més alt apliquen el càstig corporal als seus fills, així com el sancionador (els treuen la paga, els envien castigats a la seva habitació esbrancant-los, etc.), però són els que menys apliquen el càstig corrector (explicar-los què han fet malament, cosa que els obliga a corregir-se).

Destaquen fortament per un escàs control en els horaris dels seus fills i filles, són inconsistents amb la disciplina –que anuncien però no executen– i són els que més confessen desconèixer quines són les amistats dels seus fills i filles. Per contra, són els pares que menys s'impliquen en els jocs dels seus fills i els que amb una menor freqüència van al cinema amb ells o participen en altres activitats seves. Encara que no tant com els pares i mares del clúster número 1, també destaquen pel fet de no fomentar l'estil educatiu positiu, que reforça els comportaments i actituds dels fills mereixedores de reconeixement.

Els seus fills avalen amb les seves respostes la inconsistència de la disciplina a casa seva, l'excessiva autonomia amb què es mouen i, en un to menor, també el fet que els seus pares i mares a penes s'impliquin en els seus treballs i juguin poc amb ells.

No obstant això, desmenteixen els seus progenitors quan aquests diuen mantenir escasses mostres d'afecte amb ells davant de comportaments positius, un punt en el qual manifesten la màxima (i pràcticament única) discrepància trobada en aquest estudi entre les apreciacions dels pares i mares i les dels seus fills i filles. No trobem cap explicació científica suficient per a aquesta contradicció.

Constatem també que els fills destaquen per la freqüència de comportaments disruptius, encara que, estalonant-los, hi trobem els fills de la

família «progressista extravertida» del primer tipus, com ja hem indicat més amunt.

Segons el professorat, els escolars d'aquest grup tercer destaquen a la baixa en tot allò referit a habilitats individuals d'autocontrol emocional, tolerància vers els altres, etc. També a la baixa en les seves habilitats acadèmiques –rendiment escolar, per exemple–, habilitats que no els falten, no obstant això, a l'hora de relacionar-se amb els seus companys i participar en els jocs.

Estem davant de les famílies que, manifestament, més atenció i suport necessiten. Tant els fills i filles com els seus progenitors. Famílies amb els recursos financers i educatius més baixos, amb valors poc reflexionats i amb comportaments i actituds de baixa autoestima en els pares, duts pel desassossec que comporta el descontentament i, en gran mesura, la impotència davant de l'educació dels seus fills, una educació que voldrien, sense cap dubte, millor que la que ara tenen.

Clúster núm. 4: Família convivencial, harmònica. 31,8% del total

En aquest quart clúster, en el qual hi ha el 31% de les famílies catalanes amb fills i filles en educació primària, estem davant del col·lectiu amb una millor convivència interna i el més harmònic dels quatre que conformen la nostra proposta de tipologia. No vol dir que no hi hagi cap problema entre els seus membres, però són, amb diferència, els que menys ho pateixen. Fins al punt que la menor presència i pràcticament inexistència de conflictes en el si familiar i la major presència i compliment de normes de convivència internes són dos dels factors constituents del clúster. Les relacions internes dels pares i les mares amb els seus fills, i les del pare i la mare entre ells, són les millors de tots els tipus analitzats. Aquests pares són també els que més bé valoren la labor de l'escola i els que més satisfets se senten de la manera com estan educant els seus fills.

El nivell d'estudis dels pares i mares és lleugerament superior al de la mitjana poblacional, encara que és clarament superat pel dels pares i mares del clúster primer. Entre els seus membres hi ha una presència lleugerament major de treballadors en detriment d'empresaris, comerciants i autònoms, però sense grans diferències. Molts viuen a Barcelona ciutat, així com en la seva àrea metropolitana, aquí també sense grans diferen-

cies amb la mitjana poblacional. També hi ha més immigrants que en els altres tipus, encara que sostenim (iensem haver-lo provat estadísticament) que no és aquesta la principal raó explicativa dels valors i actituds que trobem en aquest clúster. En realitat, els immigrants d'aquest clúster, en les qüestions que ens ocupen, educatives bàsicament, se sumen als plantejaments que defensen els catalans del mateix clúster (en el qual els immigrants estrangers, majoritàriament llatinoamericans, amb prou feines arriben al 20%, mentre que els catalans representen el 60%). La seva singularitat, en definitiva, no està en la seva composició sociodemogràfica d'estatus social, nivell d'estudis, hàbitat, lloc de naixement dels fills i filles, pares-mares i avis-àvies, sinó en la seva dimensió nòmica, en el seu sistema de valors. En concret, en la seva concepció de l'educació dels seus fills i en la importància que li concedeixen en la vida quotidiana. Sense oblidar les bones relacions que mantenen amb el centre docent. Així mateix, són els més altruistes, cívics i religiosos dels quatre clústers.

Quan cal aplicar algun càstig o sanció en els seus fills i filles, els pares i mares d'aquest quart clúster sobresurten pel seu ús del càstig correctiu, mentre que en els càstigs corporals i sancionadors presenten unes xifres ben per sota de les de la mitjana poblacional. A l'hora de referir-nos als estils educatius predominants en les famílies, amb diferència són els pares d'aquest clúster els que, en un major grau, reforcen els bons comportaments i actituds positives dels seus fills i els que, en un menor grau aquesta vegada, es mostren inconsistents en la disciplina i laxos en els horaris i vigilància dels seus fills i filles. Són també els que millor coneixen les amistats dels seus fills.

Els fills del quart clúster, juntament amb la confirmació de la major presència d'estils educatius positius i el bon control del temps lliure i d'oci que acabem de veure en els seus progenitors, ens sorprenen una miqueta quan assenyalen que aquests mateixos pares i mares no s'ocupen gaire de les seves tasques de treball i de l'oci i temps lliure, encara que, cal afegir-ho, tampoc els pares no havien realçat amb força aquest punt en les seves manifestacions. Potser ho donen per descomptat i no ho assenyalen. Potser.

Aquests fills i filles són els que menys alcohol i tabac consumeixen de tots, encara que, atesa la seva edat, són pocs els escolars que en consumeixen.

xen en tots els clústers, però seguint en el rànquing de consums la línia que estem observant en altres comportaments. Així, són també els fills d'aquest quart clúster els que, davant de la llarga llista de possibles comportaments disruptius o incívics, presenten, indiscutiblement, les xifres més baixes, per la qual cosa es mostren com els més socials i cívics de tots.

Segons el professorat, els escolars dels clústers 2 i 4 destaquen positivament per les seves habilitats acadèmiques.

Segons el professorat, aquests escolars, juntament amb el clúster número 2, destaquen positivament per les seves habilitats acadèmiques, com ara la de fer bé els treballs que els encomanen. Tenen també un rendiment acadèmic superior al de les seves aptituds.

En definitiva, estem davant del model familiar que, es miri com es vulgui, ofereix els valors més positius de tots. El millor clima intern en la família, les millors relacions amb el centre escolar, la més alta valoració dels pares i les mares de l'educació que estan impartint als seus fills i filles, corroborada per l'alta valoració dels fills de l'estil educatiu dels seus pares (encara que sembla que agrairien que juguessin més amb ells), uns fills i filles que mostren el grau de civisme més alt de tots. Una família tradicional, però no enrocada en el passat sinó oberta al futur.

Mirant el futur. El paper de pares i professors davant de l'avenç de les TIC

En contra del que, a priori, es pugui pensar, la irrupció vertiginosa de les noves tecnologies de la informació i de la intercomunicació (TIC) no fa minvar el paper dels pares i professors en la transmissió de valors i en l'educació de les noves generacions. Ben al contrari, la fan encara més important. Però pares i professors no han d'oblidar que, amb les noves TIC, tenen més «competidors» en el procés educatiu.

D'una banda, el professor ha d'estar al corrent, amb una certa solidesa i nivell de coneixement, de l'existència de les diferents tècniques d'informació en voga, de les seves funcionalitats, avantatges i inconvenients, per mantenir una conversa amb els seus alumnes sobre elles, una conversa on sigui present la dimensió educativa. No es tracta, òbviament, que el professor sigui un usuari, per exemple, de Facebook per poder opinar sobre Facebook. Però no pot, al meu entendre, seguir en l'educació explicant història, per exemple, i ignorar al mateix temps l'existència de mil i un

canals en Internet on s'ofereix informació sobre tots els fets històrics, o que existeixen xarxes socials entorn de fenòmens històrics singulars o entorn de figures concretes de la història. A classe tindrà alumnes que, sobre un tema concret, poden arribar a tenir més informació per consultes en el web que pels llibres de text. La relació jeràrquica docent-discent pateix un atac en la seva línia de flotació: en la presumible sapiència del docent que la transmet al discent.

Però no solament el professor. També els pares, que han de centrar-se en el seu *autoritas* més que en el seu *potestas*. Àrdua i difícil tasca, però imprescindible si se'n volen sortir en la seva labor educadora. Donant per descomptat l'afecte en el cas dels pares i la competència professional en el dels professors, ambdós tenen, entre altres, un element al seu favor: els pares i el professor estan davant dels seus fills i alumnes en viu i en directe, cara a cara, a diferència de com estan els joves quan s'enfronten a la pantalla de l'ordinador. El professor i els pares, de manera independent entre ells, encara que interdependents en la labor educativa, són testimonis directes, i presencials, de les reaccions dels alumnes i dels seus fills al seu discurs, reaccions d'un noi o una noia que també han rebut els múltiples inputs de les diferents TIC. I aquí s'hi juguen tot.

No han de tenir problemes a acceptar que no ho saben tot i que l'escolar pot disposar d'una informació que ell no té, però hi ha dues coses que cap informació en el web donarà a l'escolar, al fill. En primer lloc, la contextualització del fenomen en qüestió (sigui la qüestió de l'Estatut, l'evolució de les unitats familiars, la qüestió religiosa, el paper dels mitjans de comunicació, etc.), i a partir d'aquí continuar la conversa a tenor de la reacció explícita (el que digui) i implícita (el to, fermesa, assentiment i dissentiment emocional, etc.) que mai l'interlocutor de l'escolar no podrà percebre a través de les noves tecnologies. En segon lloc, en el context de proximitat i confiança del professor i del pare o mare amb el seu alumne o fill, hi haurà una riquesa comunicativa notòriament superior a la que pugui obtenir d'una conversa virtual. És clar que, insisteixo en això, he escrit «en un context de proximitat i confiança» perquè sense això no hi ha res de res.

La irrupció de les noves tecnologies de la informació i de la intercomunicació no fa minvar el paper dels pares i professors en la transmissió de valors i en l'educació dels fills.

NOTES

1 MEGÍAS, Eusebio (coord.); ELZO, Javier; MEGÍAS, Ignacio; MÉNDEZ, Susana; NAVARRO, Francisco José; RODRÍGUEZ, Elena. *Hijos y Padres: comunicación y conflictos*. Madrid: FAD, 2002. 344 p.; ELZO, Javier (coord.), LAESPADA, M. Teresa; MARTÍNEZ, Ana. *Models educatius familiars a Catalunya*. Barcelona: Fundació Jaume Bofill, 2009. («Informes Breus», núm. 18). 71 p.

2 En l'estudi s'interrogava no solament els escolars (escolars de segon, quart i sisè de primària), sinó també els seus pares i professors.

3 En la tipologia es va treballar amb els escolars, pares i professors de sisè de primària. La publicació de la Fundació Bofill és un resum del treball.